

Udržitelný rozvoj venkovských společenství

RNDr. David W. Novák, Ph.D.

Udržitelný rozvoj

- (Trvale) udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů (6 zákona č. 17/1992 Sb.)
- → Co víme o potřebách budoucích generací?
- → Co mohly vědět předchozí generace o našich potřebách?
- → Jak přesné je naše poznání přirozených funkcí ekosystémů?

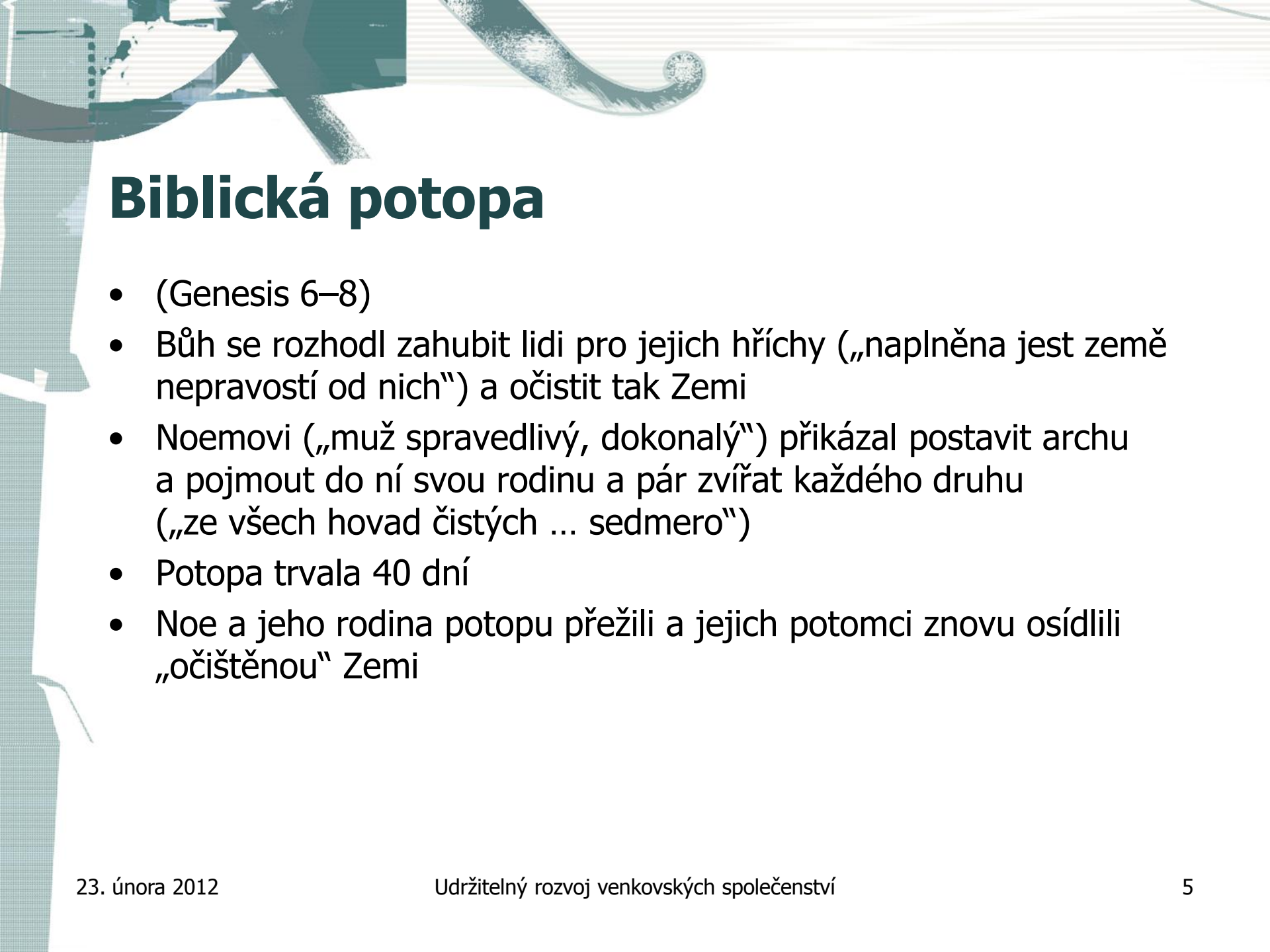

Udržitelný rozvoj

- Kdy vůbec poprvé lidé začali uvažovat o udržitelnosti své vlastní existence a svého počínání (a máme o tom záznamy)?

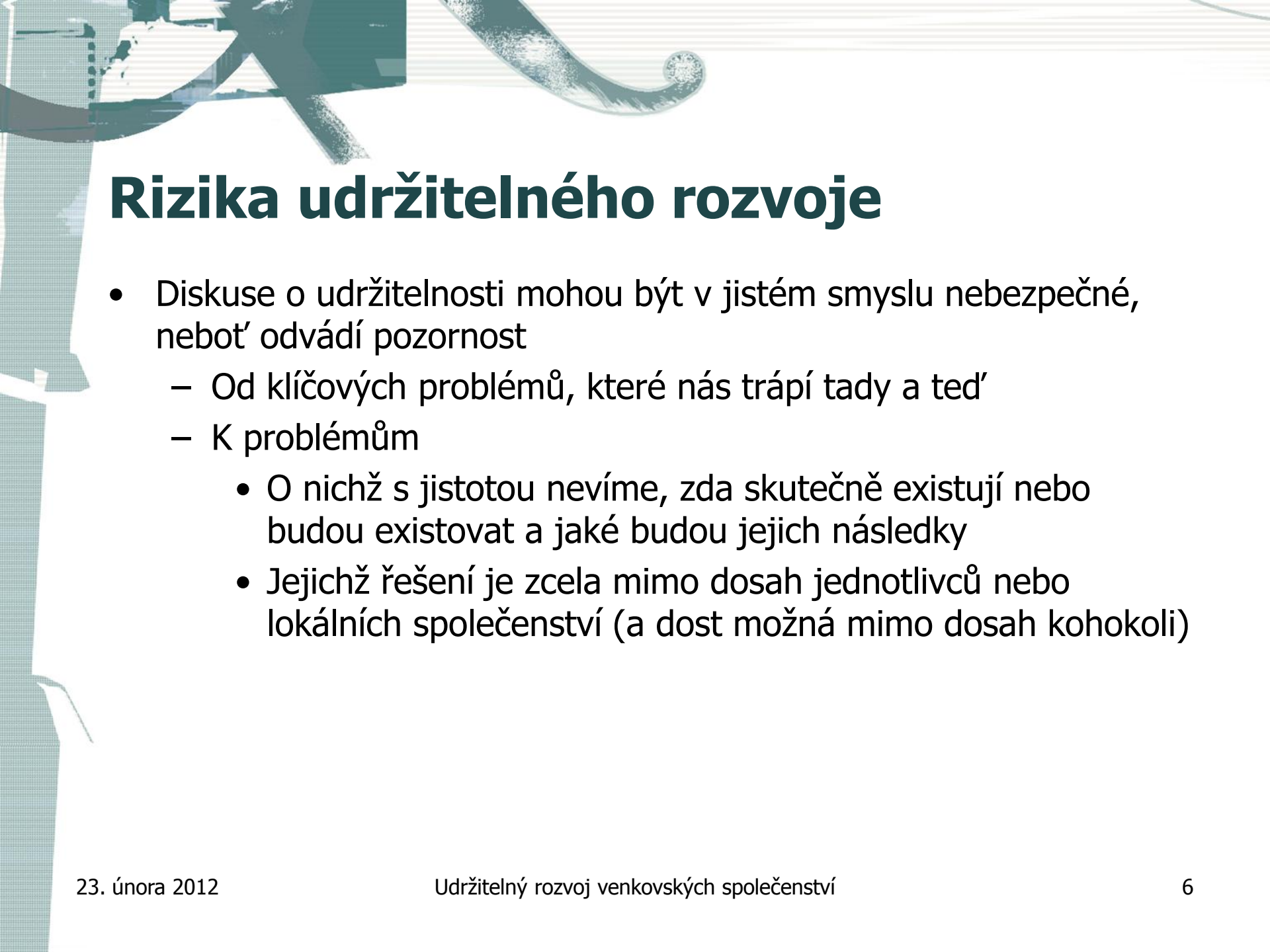

Biblická potopa

A stylized, artistic illustration of Noah's Ark, depicted as a multi-story building with a ramp leading to the entrance. Various animals, including a giraffe, a lion, and a bear, are shown walking up the ramp. The illustration is in a muted, teal-like color palette.

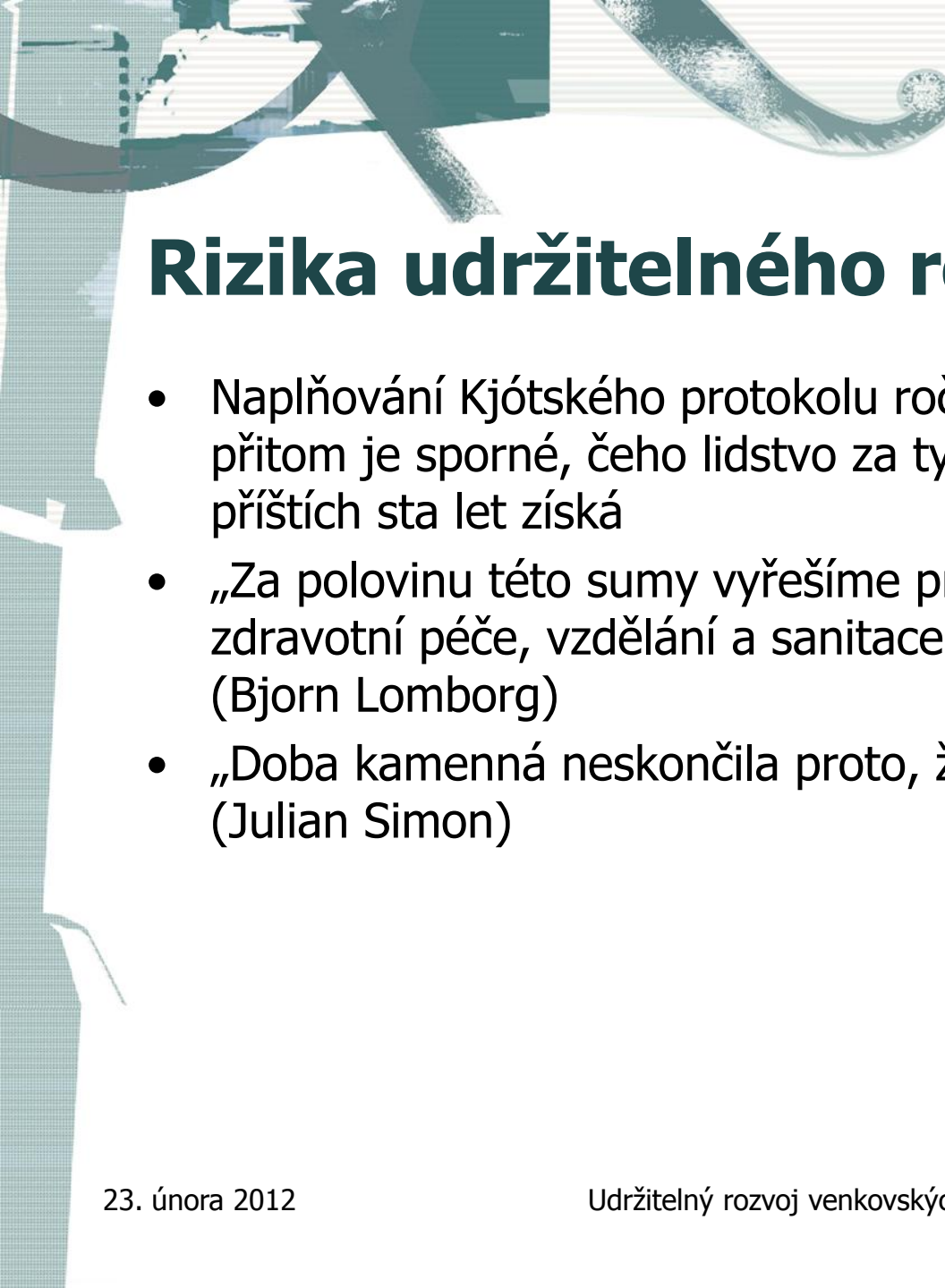
Biblická potopa

- (Genesis 6–8)
- Bůh se rozhodl zahubit lidi pro jejich hříchy („naplněna jest země nepravostí od nich“) a očistit tak Zemi
- Noemovi („muž spravedlivý, dokonalý“) přikázal postavit archu a pojmout do ní svou rodinu a pár zvířat každého druhu („ze všech hověd čistých ... sedmero“)
- Potopa trvala 40 dní
- Noe a jeho rodina potopu přežili a jejich potomci znovu osídlili „očištěnou“ Zemi

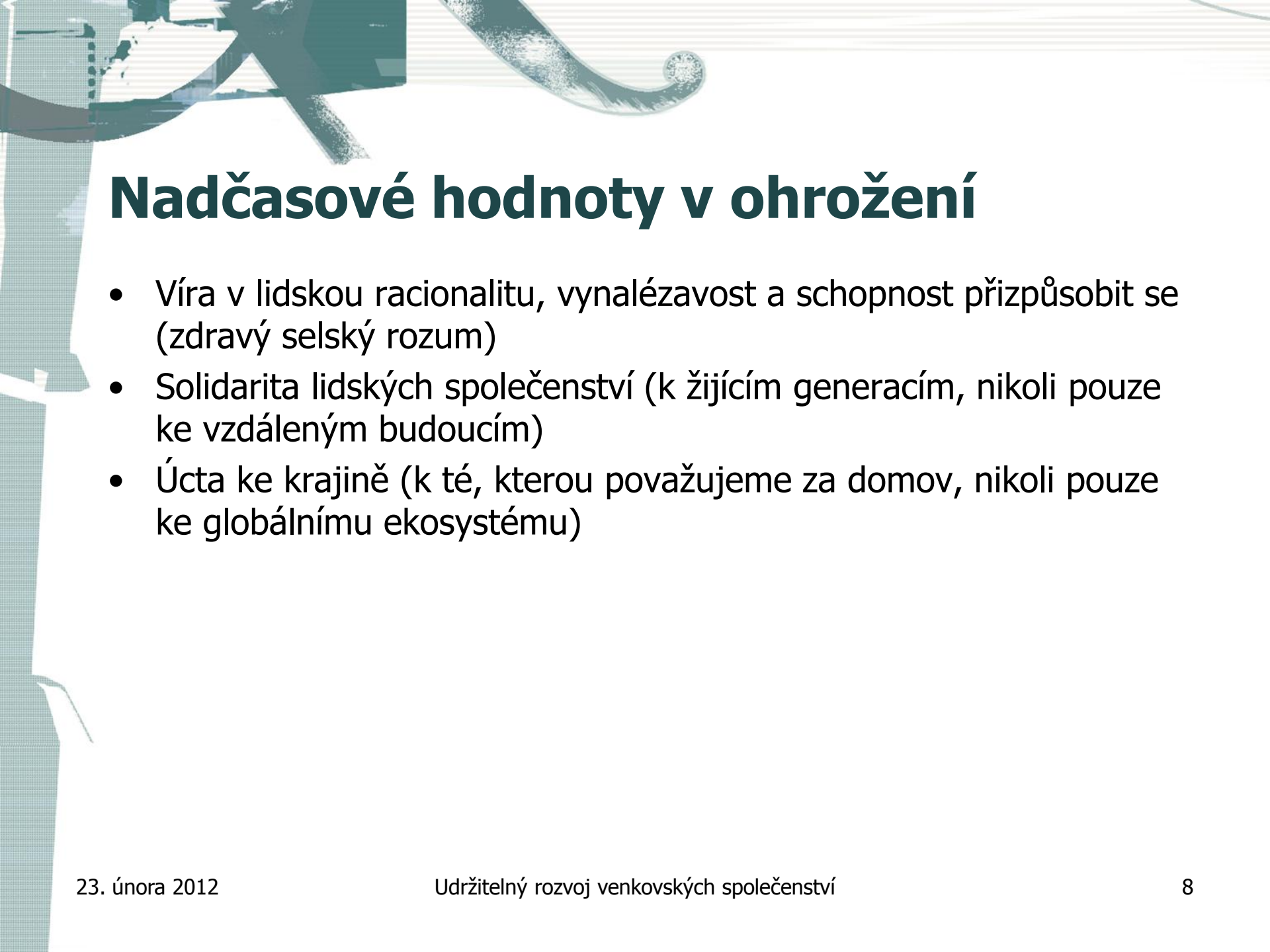
Rizika udržitelného rozvoje

- Diskuse o udržitelnosti mohou být v jistém smyslu nebezpečné, neboť odvádí pozornost
 - Od klíčových problémů, které nás trápí tady a teď
 - K problémům
 - O nichž s jistotou nevíme, zda skutečně existují nebo budou existovat a jaké budou jejich následky
 - Jejichž řešení je zcela mimo dosah jednotlivců nebo lokálních společenství (a dost možná mimo dosah kohokoli)

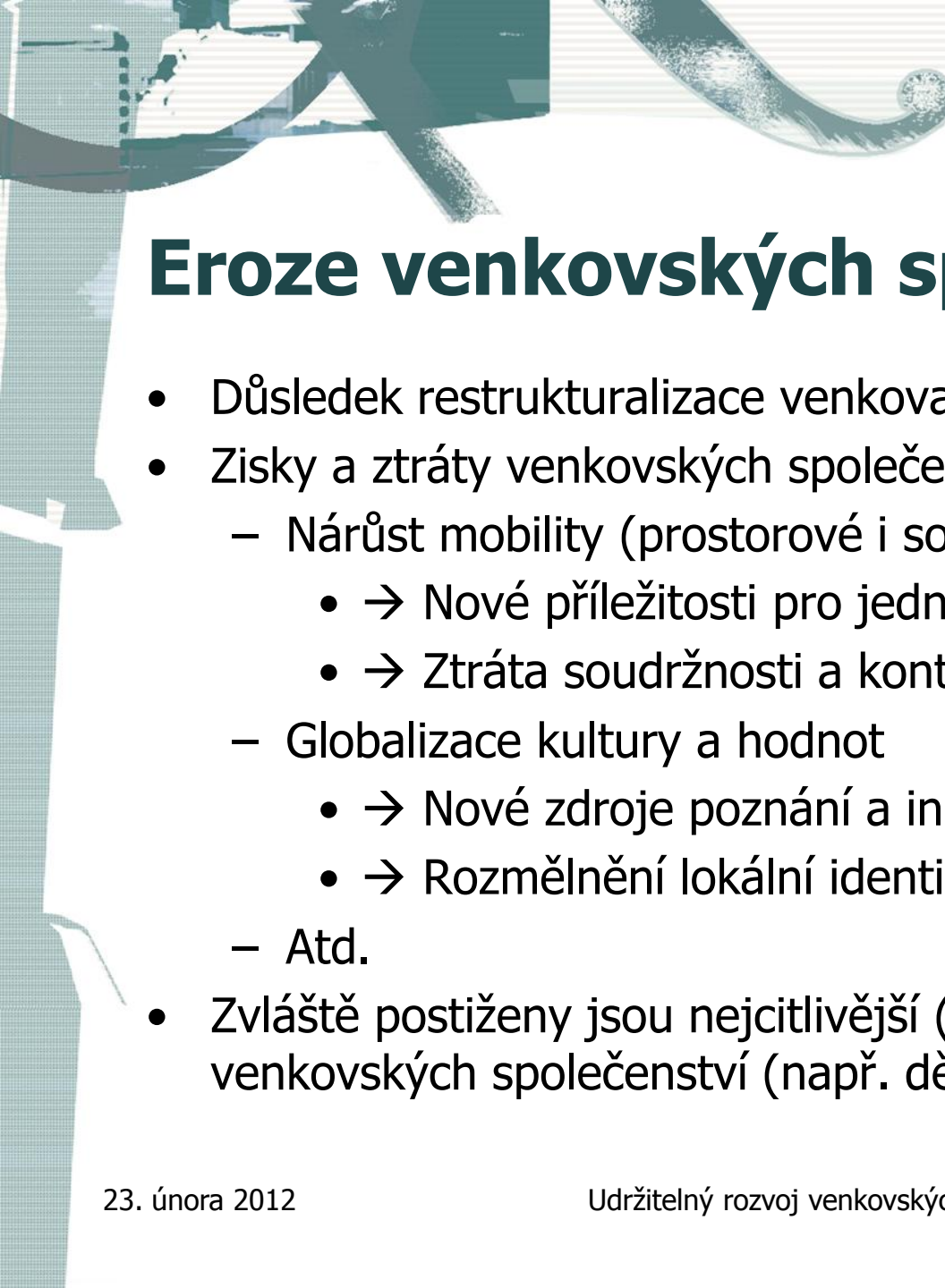
Rizika udržitelného rozvoje

- Naplňování Kjótského protokolu ročně přijde na 75 miliard dolarů, přitom je sporné, čeho lidstvo za tyto prostředky v horizontu příštích sta let získá
- „Za polovinu této sumy vyřešíme problém pitné vody, základní zdravotní péče, vzdělání a sanitace na celém světě, a to vše dnes“ (Bjorn Lomborg)
- „Doba kamenná neskončila proto, že by došel kámen“ (Julian Simon)

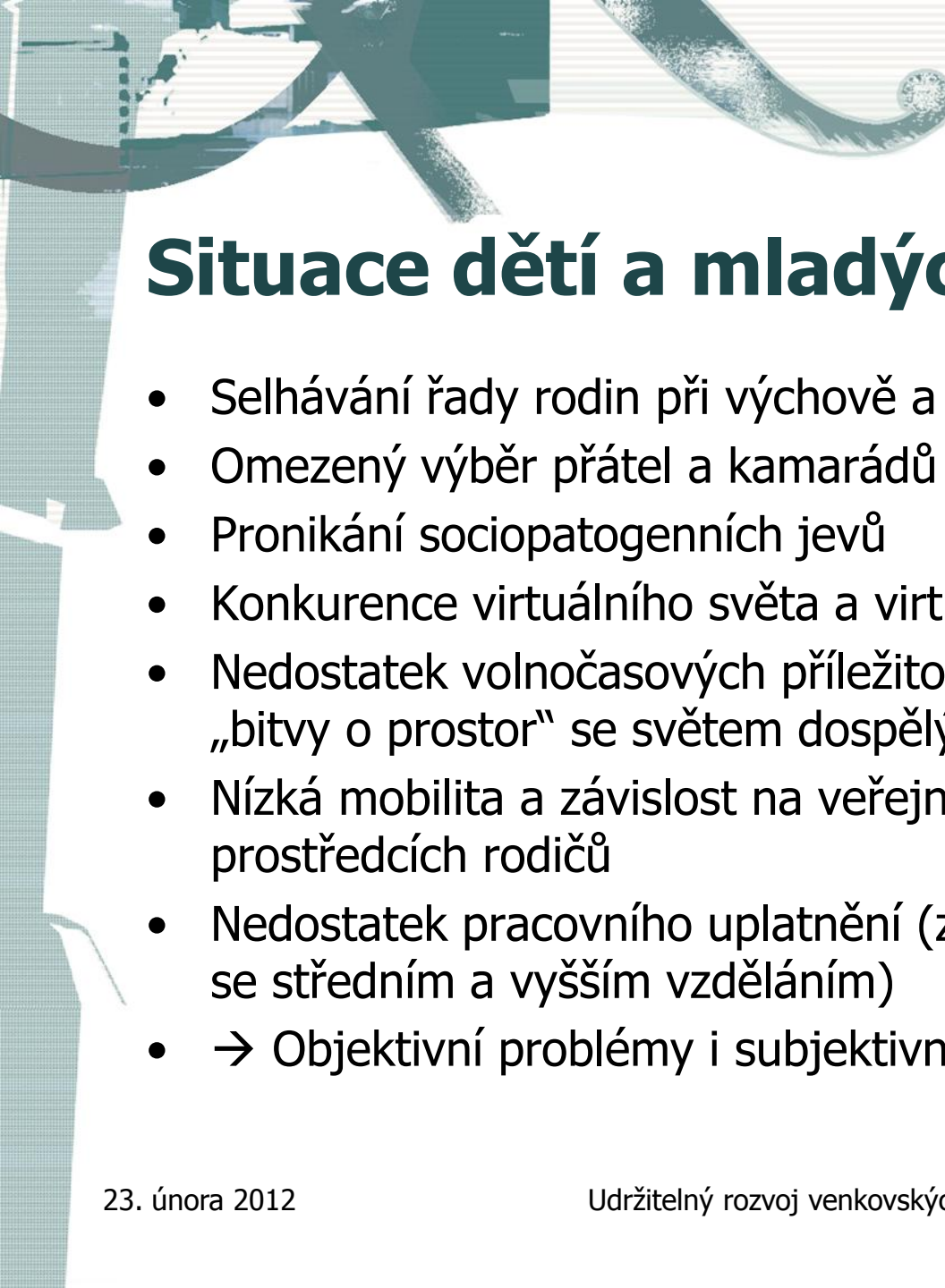
Nadčasové hodnoty v ohrožení

- Víra v lidskou racionalitu, vynalézavost a schopnost přizpůsobit se (zdravý selský rozum)
- Solidarita lidských společenství (k žijícím generacím, nikoli pouze ke vzdáleným budoucím)
- Úcta ke krajině (k té, kterou považujeme za domov, nikoli pouze ke globálnímu ekosystému)

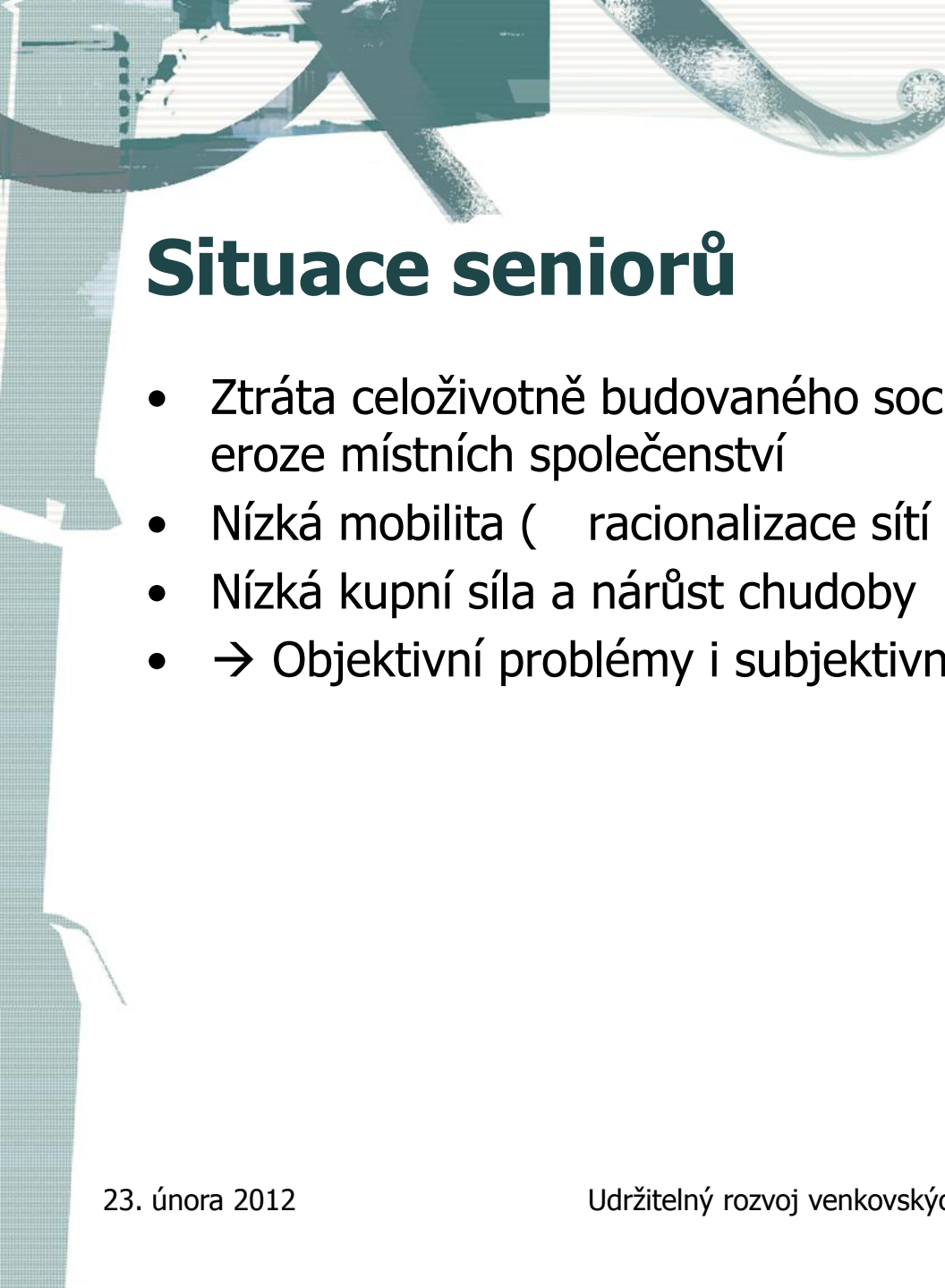
Eroze venkovských společenství

- Důsledek restrukturalizace venkova
- Zisky a ztráty venkovských společenství
 - Nárůst mobility (prostorové i sociální)
 - → Nové příležitosti pro jednotlivce
 - → Ztráta soudržnosti a kontinuity společenství
 - Globalizace kultury a hodnot
 - → Nové zdroje poznání a inspirace
 - → Rozmělnění lokální identity v globální neidentitě
 - Atd.
- Zvláště postiženy jsou nejcitlivější (marginalizované) součásti venkovských společenství (např. děti, mládež a senioři)

Situace dětí a mladých lidí

- Selhávání řady rodin při výchově a socializaci
- Omezený výběr přátel a kamarádů
- Pronikání sociopatogenních jevů
- Konkurence virtuálního světa a virtuálních společenství
- Nedostatek volnočasových příležitostí (infrastruktury a služeb), „bitvy o prostor“ se světem dospělých
- Nízká mobilita a závislost na veřejné dopravě nebo na dopravních prostředcích rodičů
- Nedostatek pracovního uplatnění (zejména pro mladé lidi se středním a vyšším vzděláním)
- → Objektivní problémy i subjektivní pocity vyloučení

Situace seniorů

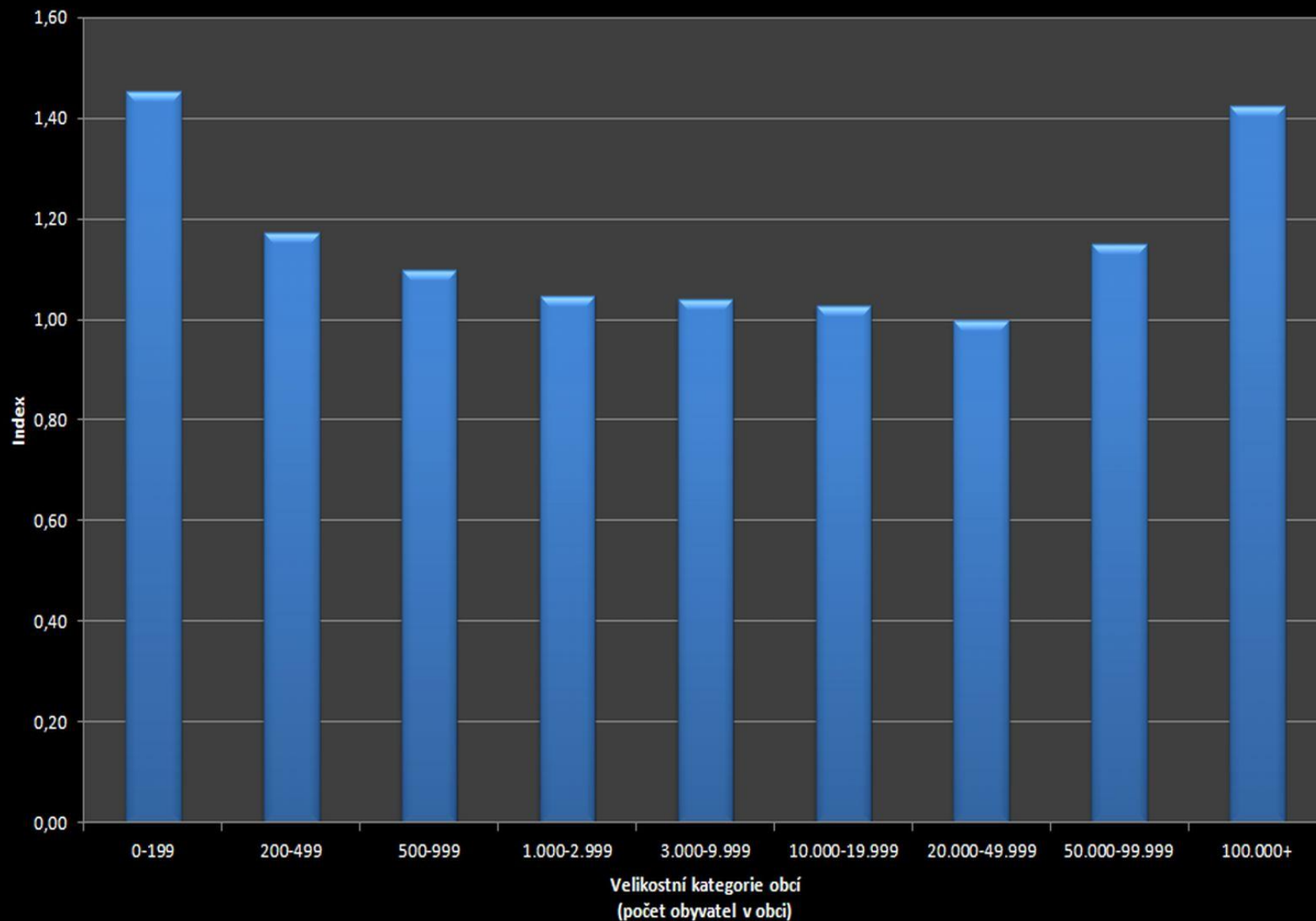
- Ztráta celoživotně budovaného sociálního kapitálu v důsledku eroze místních společenství
- Nízká mobilita (racionalizace sítí služeb a maloobchodu)
- Nízká kupní síla a nárůst chudoby
- → Objektivní problémy i subjektivní pocity vyloučení

Demografické stárnutí venkova

- Český venkov jako celek je stále oproti městům výrazně demograficky mladší, situace v některých, zvláště periferních obcích však je kritická (a bude hůř!)
 - → Postupný nárůst počtu seniorů
 - → Postupný pokles počtu dětí a mladých lidí
 - → Nutnost restrukturalizace služeb a infrastruktury

Index demografického stáří k 1. březnu 2001

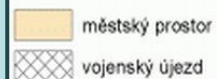
Demografické stárnutí venkova

Index stáří v obcích venkovského prostoru k 31. 12. 2008

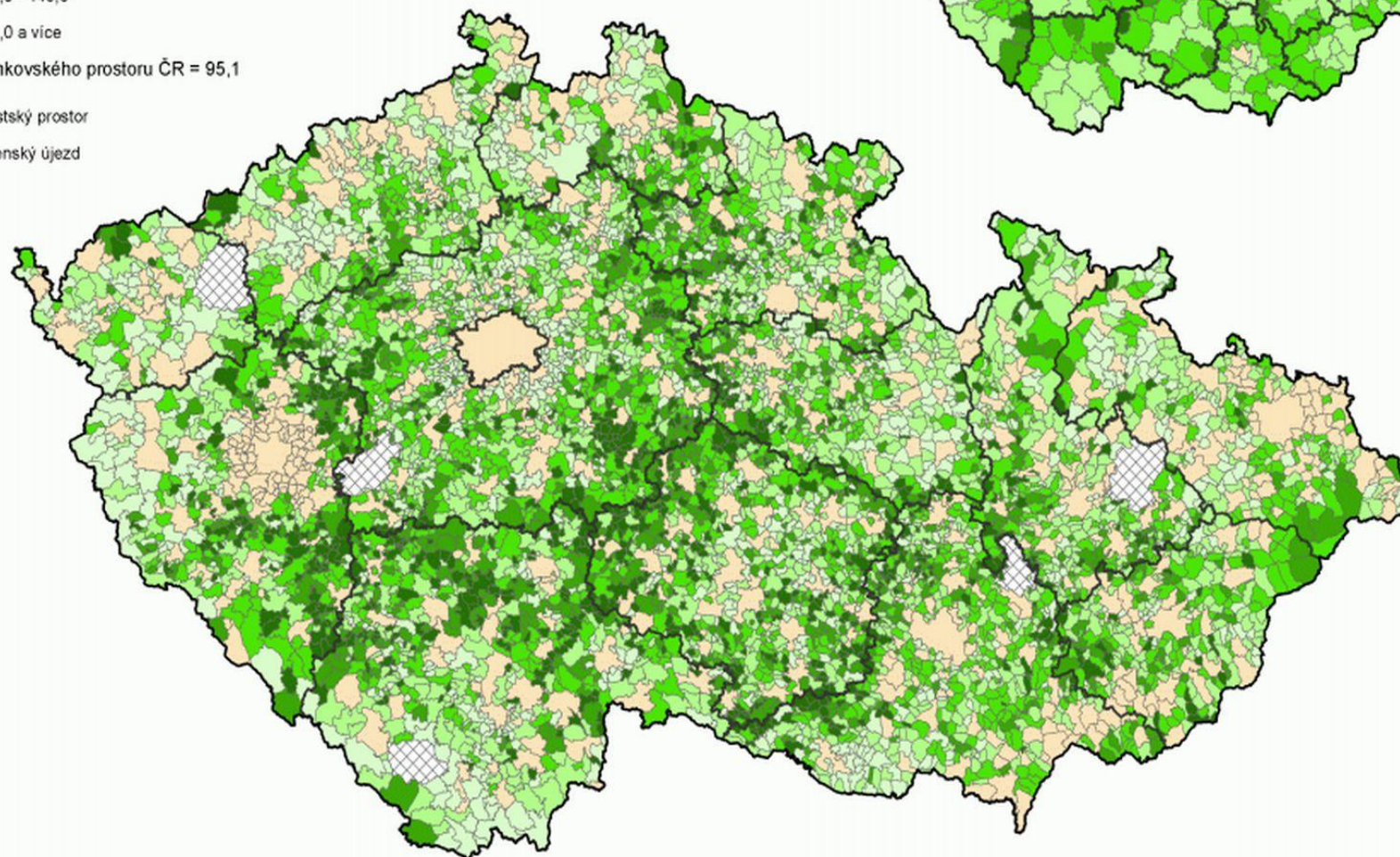
index stáří v %
(obyvatelstvo ve věku 65 a více let / 0 - 14 let)

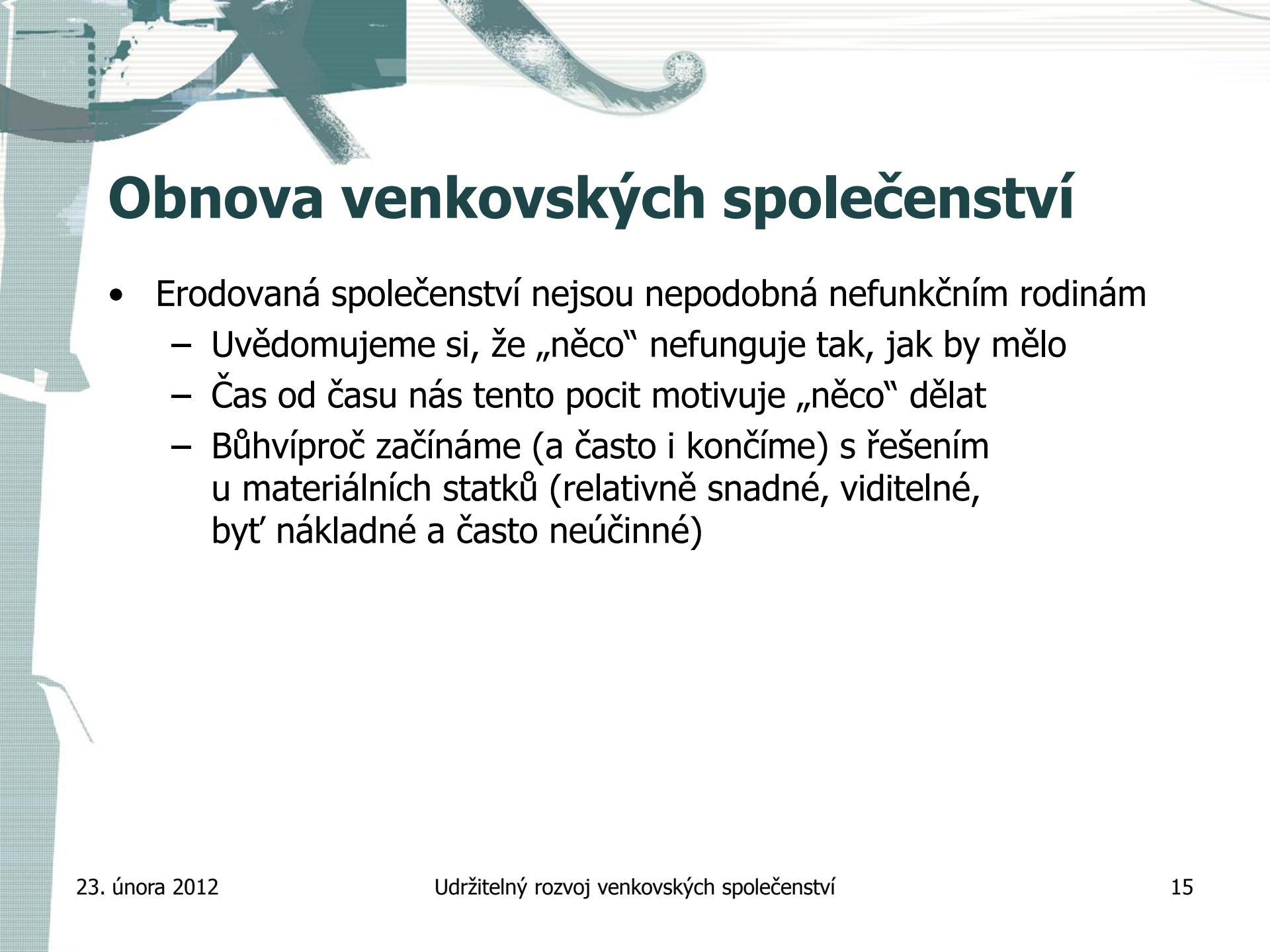
průměr venkovského prostoru ČR = 95,1

Index stáří ve venkovském prostoru SO ORP

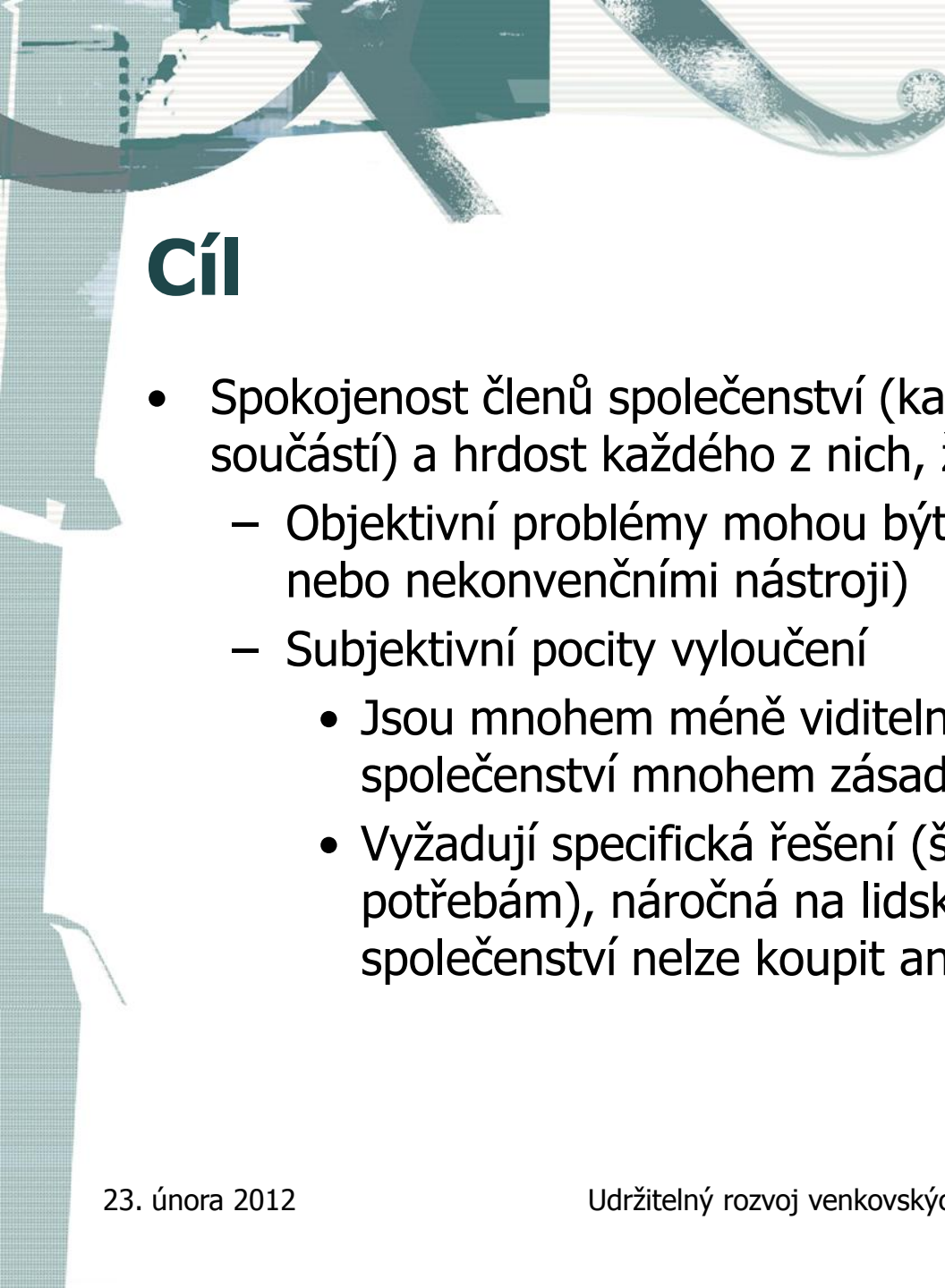

Demografické stárnutí venkova

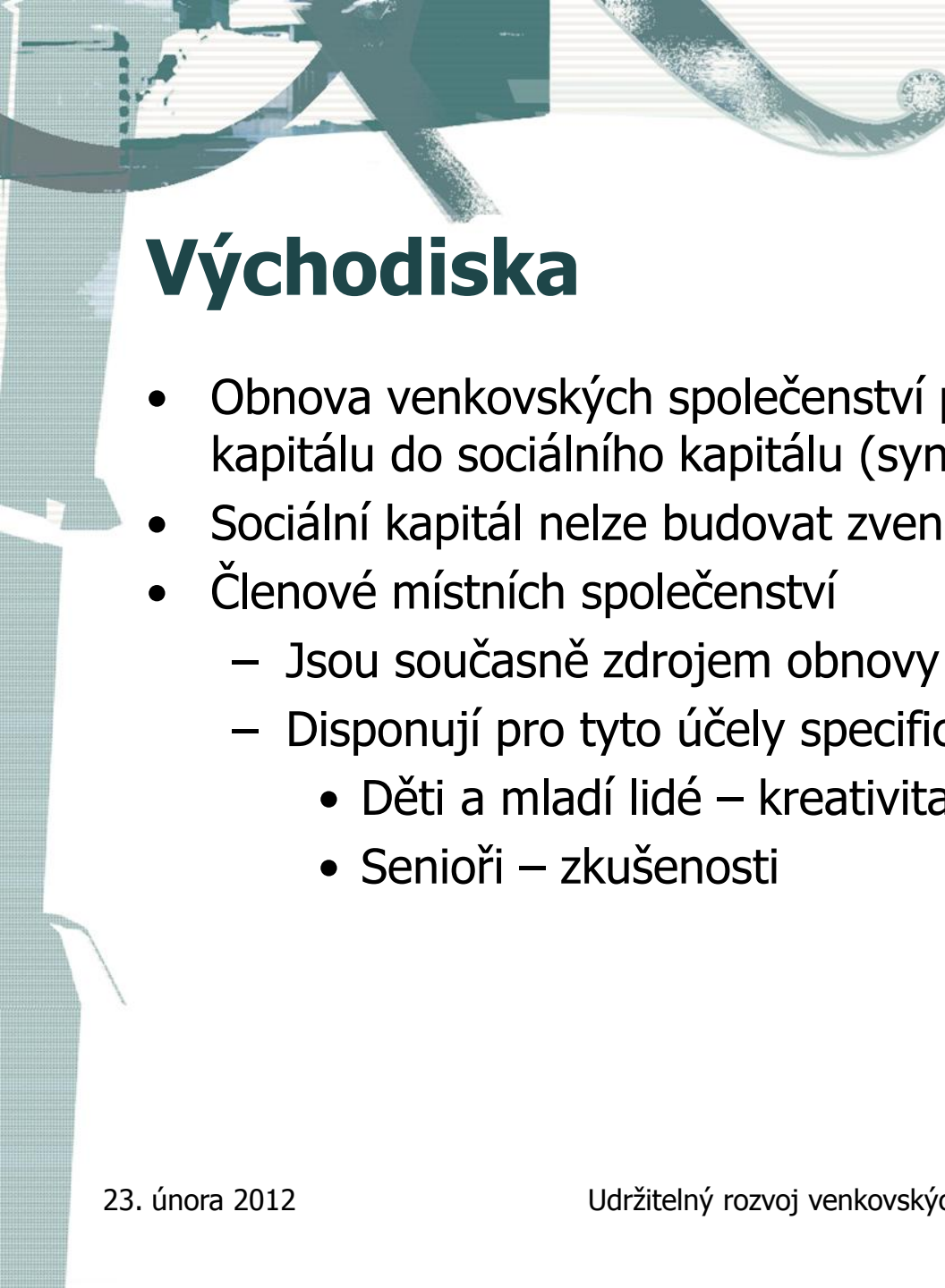
Obnova venkovských společenství

- Erodivaná společenství nejsou nepodobná nefunkčním rodinám
 - Uvědomujeme si, že „něco“ nefunguje tak, jak by mělo
 - Čas od času nás tento pocit motivuje „něco“ dělat
 - Bůhvíproč začínáme (a často i končíme) s řešením u materiálních statků (relativně snadné, viditelné, byť nákladné a často neúčinné)

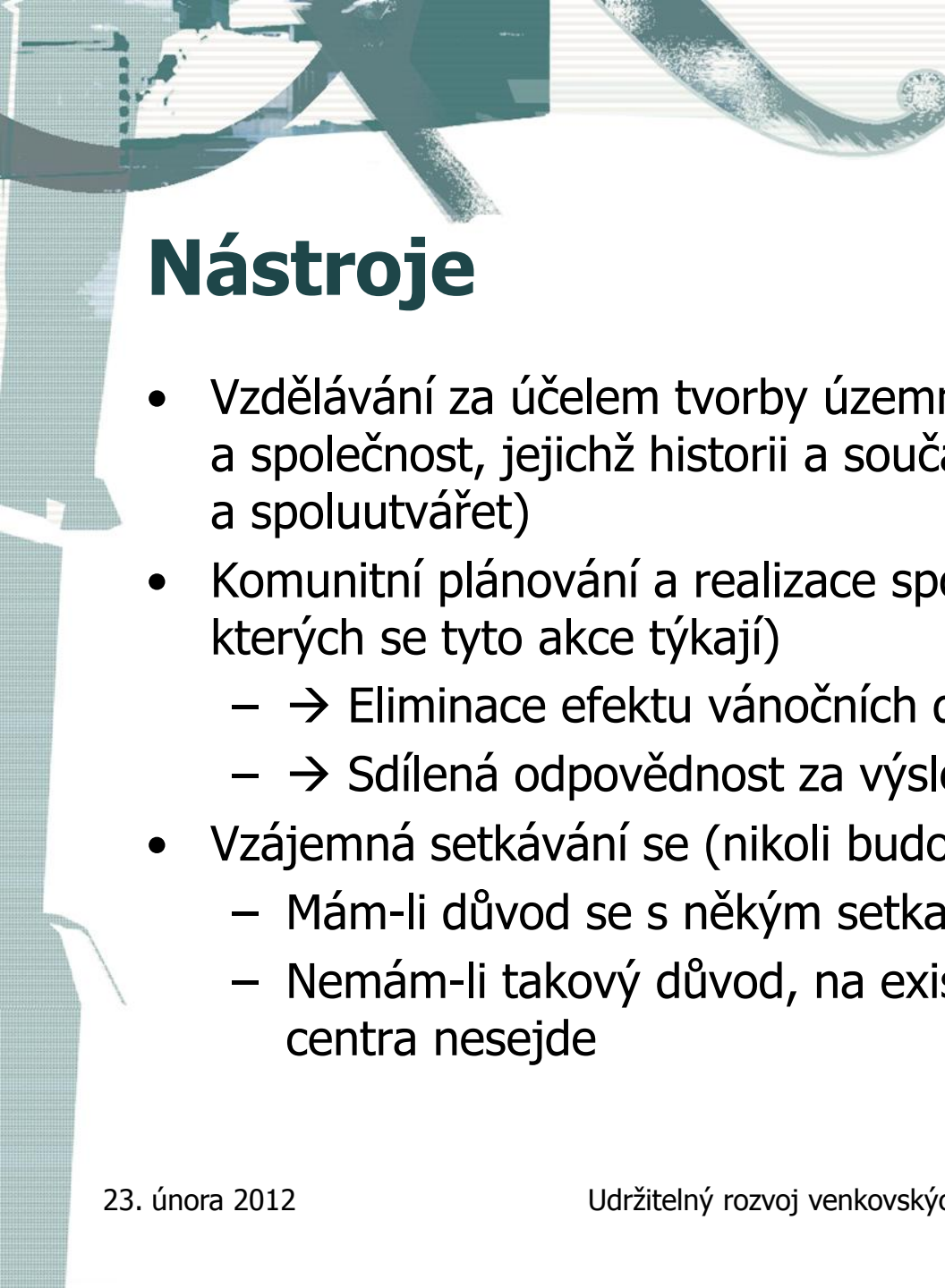
Cíl

- Spokojenost členů společenství (každého, kdo má zájem být jejich součástí) a hrdost každého z nich, že i on je jejich spoluvůrcem
 - Objektivní problémy mohou být snadno řešitelné (konvenčními nebo nekonvenčními nástroji)
 - Subjektivní pocity vyloučení
 - Jsou mnohem méně viditelné, ale z hlediska funkčnosti společenství mnohem zásadnější
 - Vyžadují specifická řešení (šitá na míru konkrétním potřebám), náročná na lidské zdroje a čas (soudržnost společenství nelze koupit ani vybudovat z cihel a malty)

Východiska

- Obnova venkovských společenství představuje investice sociálního kapitálu do sociálního kapitálu (synergický efekt)
- Sociální kapitál nelze budovat zvenčí
- Členové místních společenství
 - Jsou současně zdrojem obnovy i její cílovou skupinou
 - Disponují pro tyto účely specifickými potenciály, např.
 - Děti a mladí lidé – kreativita, elán, specifické znalosti
 - Senioři – zkušenosti

Nástroje

- Vzdělávání za účelem tvorby územní identity (pouze místo a společnost, jejichž historii a současnost znám, chci sdílet a spoluutvářet)
- Komunitní plánování a realizace společných akcí (za účasti všech, kterých se tyto akce týkají)
 - → Eliminace efektu vánočních dárků
 - → Sdílená odpovědnost za výsledek
- Vzájemná setkávání se (nikoli budování míst pro tyto účely)
 - Mám-li důvod se s někým setkat, místo se vždy najde
 - Nemám-li takový důvod, na existenci sebelepšího komunitního centra nesejde

K zamyšlení

- Udržitelný rozvoj planety začíná a končí na lokální úrovni, a to u každého jednotlivce
- Nejsme-li schopni (či dokonce ochotni) řešit situaci v našich rodinách a našich obcích, nemá smysl uvažovat o řešení globálních problémů
- Testem této schopnosti (a ochoty) je situace nejcitlivějších (marginalizovaných) součástí venkovských společenství (každý řetěz je tak silný, jak silné jsou jeho nejslabší články)

Motto závěrem

- (Bohuslav Blažek, 2004)
- Obnova venkova neznamená návrat ke stavu nějakého konkrétního data, ale návrat k základním principům bytí venkova: harmonickému vztahu člověka k prostředí (půdě) a neustálému sebeobnovování. Obnova venkova nevyžaduje až tak dotace, vyžaduje spíše podporu těm, kteří na venkově rozhodují, podporu zdravému selskému rozumu, obnovování venkovské společenství, kritického myšlení a schopnosti vyjednávat

Děkuji za pozornost

RNDr. David W. Novák, Ph.D.

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Ostravská univerzita v Ostravě

+420 732 123 903

david.novak@osu.cz